

SECTION 4. CRIMINAL AND CRIMINAL - EXECUTIVE LAW**4.1 Features of the criminal proceedings ombudsman in Ukraine****4.1.1 Конституційно-правовий статус Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини**

Конституційно-правовий статус Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини законодавець розкриває в п.17 ч.1 ст.85 Конституції України, Законі України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР, та деяких інших правових актах. Ст. ст. 1, 4 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР визначають найбільш суттєві риси статусу Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини – Уповноважений є посадовою особою, яка здійснює на постійній основі парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина та захист прав кожного на території України і в межах її юрисдикції, її статус визначається Конституцією України та законами України, її діяльність незалежна від інших державних органів та посадових осіб та доповнює існуючі засоби захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина, не відмінює їх і не тягне перегляду компетенції державних органів, які забезпечують захист і поновлення порушених прав і свобод, її повноваження не можуть бути припинені чи обмежені у разі закінчення строку повноважень Верховної Ради України (далі ВРУ) або її розпуску (саморозпуску), введення воєнного або надзвичайного стану в Україні чи в окремих її місцевостях. Відповідно до підп. «а» п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. №1700-VII Уповноважений ВРУ з прав людини є особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Ст. 5 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР встановлює загальні вимоги для Уповноваженого ВРУ з прав людини:

на посаду Уповноваженого ВРУ з прав людини може бути призначено ВРУ за результатами таємного голосування шляхом подання бюлетенів строком на п'ять років громадянина України, який на день виборів досяг 40 років, володіє державною мовою відповідно до рівня, визначеного Національною комісією зі стандартів державної мови, має високі моральні якості, досвід правозахисної діяльності, не має не погашену або не зняту судимість за вчинення злочину, крім реабілітованої, не має протягом останнього року адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, і проживає в Україні протягом останніх п'яти років.

Відповідно до ст. 8 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР Уповноважений ВРУ з прав людини не може бути членом будь-якої політичної партії, мати представницький мандат, обіймати будь-які інші посади в органах державної влади, виконувати іншу оплачувану чи неоплачувану роботу в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, об'єднаннях громадян, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форми власності, крім викладацької, наукової та творчої діяльності. Усі вище перелічені види діяльності вважаються несумісними зі статусом Уповноваженого ВРУ з прав людини, у випадку їх наявності у призначеного Уповноваженого ВРУ з прав людини, який ще не склав присягу, йому дається 10 днів до складання присяги на їх усунення, у випадку їх виникнення у Уповноваженого ВРУ з прав людини, який вступив на посаду, йому дається 10 днів на їх усунення, після час усунення може бути продовжено на окремо зазначений строк, якщо протягом цього строку Уповноважений не виконає встановлених вимог, його повноваження припиняються і ВРУ зобов'язана звільнити його з посади.

Відповідно до ч. 1 ст. 6 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР, ч. 3 ст. 208 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010 р. №1861-VI пропозиції щодо кандидатур(и) на посаду Уповноваженого ВРУ з прав людини вносять Голова ВРУ або не менше $\frac{1}{4}$ народних депутатів України від

конституційного складу ВРУ, при цьому Комітет ВРУ, до предмета відання якого належить питання додержання прав і свобод людини і громадянина, за результатами спеціальної перевірки відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. №1700-VII подає ВРУ свої висновки щодо кожної кандидатури на посаду Уповноваженого ВРУ з прав людини, відповідності її законодавчим вимогам, та про відсутність причин, які б перешкождали зайняттю нею цієї посади, за три дні до розгляду ВРУ питання про призначення Уповноваженого ВРУ з прав людини. Відповідно до ч. 4 ст. 6 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР, ч. ч. 7, 8 ст. 208 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010 р. №1861-VI призначеним вважається той кандидат, за якого проголосувала більшість народних депутатів України від конституційного складу ВРУ, про що приймається постанова. Відповідно до ст. 7 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР повноваження Уповноваженого ВРУ з прав людини починаються з моменту складення їм присяги.

Відповідно до ст. 20 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР Уповноважений ВРУ з прав людини має наступні гарантії своєї діяльності: 1) заборона на втручання органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та їх посадових і службових осіб у діяльність Уповноваженого ВРУ з прав людини забороняється; 2) відсутність обов'язку давати пояснення по суті справ, які закінчені або перебувають у його провадженні; 3) право недоторканності на весь час своїх повноважень; 3) вимога обов'язкового отримання згоди ВРУ на затримання, арешт, обшук, особистий огляд, притягнення до кримінальної відповідальності або до заходів адміністративного стягнення, що накладаються в судовому порядку щодо Уповноваженого ВРУ з прав людини; 4) повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення може бути здійснено уповноваженому лише генеральним прокурором; 5) встановлення

відповідальності за порушення законодавства щодо гарантій діяльності Уповноваженого, його представників та працівників секретаріату.

Відповідно до ст. 13 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР Уповноважений ВРУ з прав людини має наступні права: 1) невідкладного прийому Президентом України, Головою ВРУ, Прем'єр-міністром України, головами Конституційного Суду України (далі КСУ), Верховного Суду України (далі ВСУ) та вищих спеціалізованих судів України, Генеральним прокурором, керівниками інших державних органів, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, їх посадовими та службовими особами; 2) присутності на засіданнях ВРУ, Кабінету Міністрів України (далі КМУ), КСУ, ВСУ та вищих спеціалізованих судів України, колегії прокуратури України та інших колегіальних органів; 3) звертання до КСУ з поданнями: про відповідність Конституції України законів та інших правових актів ВРУ, актів Президента України, актів КМУ, правових актів ВР АРК, які стосуються прав і свобод людини і громадянина та про офіційне тлумачення Конституції України; 4) внесення в установленому порядку пропозиції щодо вдосконалення законодавства України у сфері захисту прав і свобод людини і громадянина; 5) безперешкодне відвідування органів державної влади, та місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, бути присутнім на їх засіданнях; 6) ознайомлення з будь-якими документами та отримання їх копій в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, об'єднаннях громадян, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форми власності, органах прокуратури, включаючи справи, які знаходяться в судах; 7) вимагання від посадових і службових осіб органів державної влади та місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності сприяння проведенню перевірок діяльності підконтрольних і підпорядкованих їм підприємств, установ, організацій, виділення спеціалістів для участі у проведенні перевірок, експертиз і надання відповідних висновків; 8) запрошення

посадових і службових осіб, громадян України, іноземців та осіб без громадянства для отримання від них усних або письмових пояснень щодо обставин, які перевіряються по справі; 9) відвідування без попереднього повідомлення про час і мету відвідування таких місць: місця, в яких особи примусово тримаються за судовим рішенням або рішенням адміністративного органу відповідно до закону, в тому числі ізолятори тимчасового тримання, кімнати для затриманих та доставлених чергових частин органів Національної поліції, пункти тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні, кімнати для перебування тимчасово затриманих військовослужбовців, слідчі ізолятори, арештні доми, кримінально-виконавчі установи, приймальники-розподільники для дітей, загальноосвітні школи та професійні училища соціальної реабілітації, центри медико-соціальної реабілітації дітей, спеціальні виховні установи, військові частини, гауптвахти, дисциплінарні батальйони, спеціальні приймальники для тримання осіб, підданих адміністративному арешту, міські, районні управління та відділи, лінійні управління, відділи, відділення, пункти органів Національної поліції, спеціалізовані автомобілі, приміщення (кімнати) для тримання підсудних (засуджених) у судах, заклади примусового лікування; психіатричні заклади; пункти тимчасового розміщення біженців; приміщення для транзитних пасажирів у пунктах пропуску через державний кордон; будинки дитини, дитячі будинки-інтернати, притулки для дітей, дитячі будинки, загальноосвітні школи-інтернати для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, центри соціальної реабілітації дітей з інвалідністю, центри соціально-психологічної реабілітації дітей; психоневрологічні інтернати; геріатричні пансіонати, будинки-інтернати для громадян похилого віку та осіб з інвалідністю; пансіонати для ветеранів війни і праці; соціально-реабілітаційні центри; 10) опитування осіб, які перебувають у місцях, зазначених вище, та отримання інформацію стосовно поводження з цими особами і умов їх тримання; 11) присутності на засіданнях судів усіх інстанцій, у тому числі на закритих судових засіданнях, за умови згоди суб'єкта права, в інтересах якого судовий розгляд оголошено

закритим; 12) з метою захисту прав і свобод людини і громадянина особисто або через свого представника в установленому законом порядку: звертатися до суду про захист прав і свобод осіб, які через фізичний стан, недосягнення повноліття, похилий вік, недієздатність або обмежену дієздатність неспроможні самостійно захистити свої права і свободи; брати участь у судовому розгляді справ, провадження в яких відкрито за його позовами (заявами, клопотаннями (поданнями)); вступати у справи, провадження в яких відкрито за позовами (заявами, клопотаннями (поданнями) інших осіб, на будь-якій стадії їх судового розгляду; ініціювати незалежно від його участі у судовому провадженні перегляд судових рішень; 13) направлення у відповідні органи акти реагування Уповноваженого у разі виявлення порушень прав і свобод людини і громадянина для вжиття цими органами заходів; 14) перевірку стану додержання встановлених прав і свобод людини і громадянина відповідними державними органами, в тому числі тими, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, здійснюють виконання судових рішень, вносити в установленому порядку пропозиції щодо поліпшення діяльності таких органів у цій сфері; 15) здійснення контролю за забезпеченням рівних прав та можливостей жінок і чоловіків; 16) здійснення інших повноважень, визначених законом. Відповідно до ст. 19-1 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР Уповноважений ВРУ з прав людини виконує функції національного превентивного механізму відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання і має для цього наступні повноваження: 1) здійснює регулярні відвідування місць, зазначених у п. 8 ст. 13 цього Закону, без попереднього повідомлення про час і мету відвідувань та без обмеження їх кількості; 2) проводить опитування осіб, які перебувають у місцях, зазначених у п. 8 ст. 13 цього Закону, з метою отримання інформації стосовно поводження з цими особами і умов їх тримання; 3) вносить органам державної влади, державним органам, підприємствам, установам, організаціям незалежно від форми власності, у тому числі зазначеним у п. 8 ст.

13 цього Закону, пропозиції щодо попередження катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання; 4) залучас на договірних засадах (на платній або безоплатній основі) до регулярних відвідувань місць, зазначених у п. 8 ст. 13 цього Закону, представників громадських організацій, експертів, учених та фахівців, у тому числі іноземних; 5) реалізує інші повноваження, передбачені цим Законом.

Повноваження Уповноваженого ВРУ з прав людини у сфері захисту персональних даних через їх важливість окремо визначені в ч.1 ст.23 Закону України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 р. № 2297-VI, відповідно до якої Уповноважений ВРУ з прав людини у сфері захисту персональних даних має наступні повноваження: 1) отримувати пропозиції, скарги та інші звернення фізичних і юридичних осіб з питань захисту персональних даних та приймати рішення за результатами їх розгляду; 2) проводити на підставі звернень або за власною ініціативою виїзні та безвиїзні, планові, позапланові перевірки володільців або розпорядників персональних даних в порядку, визначеному Уповноваженим ВРУ з прав людини, із забезпеченням відповідно до закону доступу до приміщень, де здійснюється обробка персональних даних; 3) отримувати на свою вимогу та мати доступ до будь-якої інформації (документів) володільців або розпорядників персональних даних, які необхідні для здійснення контролю за забезпеченням захисту персональних даних, у тому числі доступ до персональних даних, відповідних баз даних чи картотек, інформації з обмеженим доступом; 4) затверджувати нормативно-правові акти у сфері захисту персональних даних у випадках, передбачених цим Законом; 5) за підсумками перевірки, розгляду звернення видавати обов'язкові для виконання вимоги (приписи) про запобігання або усунення порушень законодавства про захист персональних даних, у тому числі щодо зміни, видалення або знищення персональних даних, забезпечення доступу до них, надання чи заборони їх надання третій особі, зупинення або припинення обробки персональних даних; 6) надавати рекомендації щодо практичного застосування законодавства про захист персональних даних, роз'яснювати права

і обов'язки відповідних осіб за зверненням суб'єктів персональних даних, володільців або розпорядників персональних даних, структурних підрозділів або відповідальних осіб з організації роботи із захисту персональних даних, інших осіб; 7) взаємодіяти із структурними підрозділами або відповідальними особами, які відповідно до цього Закону організовують роботу, пов'язану із захистом персональних даних при їх обробці; оприлюднювати інформацію про такі структурні підрозділи та відповідальних осіб; 8) звертатися з пропозиціями до ВРУ, Президента України, КМУ, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб щодо прийняття або внесення змін до нормативно-правових актів з питань захисту персональних даних; 9) надавати за зверненням професійних, самоврядних та інших громадських об'єднань чи юридичних осіб висновки щодо проектів кодексів поведінки у сфері захисту персональних даних та змін до них; 10) складати протоколи про притягнення до адміністративної відповідальності та направляти їх до суду у випадках, передбачених законом; 11) інформувати про законодавство з питань захисту персональних даних, проблеми його практичного застосування, права і обов'язки суб'єктів відносин, пов'язаних із персональними даними; 12) здійснювати моніторинг нових практик, тенденцій та технологій захисту персональних даних; 13) організовувати та забезпечувати взаємодію з іноземними суб'єктами відносин, пов'язаних із персональними даними, у тому числі у зв'язку з виконанням Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних та Додаткового протоколу до неї, інших міжнародних договорів України у сфері захисту персональних даних; 14) брати участь у роботі міжнародних організацій з питань захисту персональних даних.

Відповідно до ст. 14 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР Уповноважений ВРУ з прав людини має наступні обов'язки: дотримуватися Конституції України і законів України, інших правових актів, прав та охоронюваних законом інтересів людини і громадянина, забезпечувати виконання покладених на нього функцій та повною мірою використовувати надані йому права, зберігати конфіденційну

інформацію під час і після припинення його повноважень, не розголошувати отримані відомості про особисте життя заявника та інших причетних до заяви осіб без їхньої згоди, здійснювати парламентський контроль за дотриманням права на доступ до публічної інформації. Відповідно до п.1 ч.1 ст.24 Закону України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 р. № 2297-VI Уповноважений ВРУ з прав людини зобов'язаний здійснювати контроль за додержанням законодавства про захист персональних даних у межах повноважень, передбачених законом. Відповідно до ч.2 ст.23 Закону України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 р. № 2297-VI Уповноважений ВРУ з прав людини зобов'язаний включити до своєї щорічної доповіді про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні звіт про стан додержання законодавства у сфері захисту персональних даних. Відповідно до абз. 15 ч. 1 ст. Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. №1700-VII Уповноважений ВРУ з прав людини зобов'язаний подавати декларацію відповідно до даного Закону.

Відповідно до ч. 1 ст. 9 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР повноваження Уповноваженого ВРУ з прав людини припиняються у разі: 1) відмови його від подальшого виконання обов'язків шляхом подання заяви про складення своїх повноважень; 2) набрання законної сили обвинувальним вироком суду щодо нього; 3) набрання законної сили рішенням суду про визнання особи, яка обіймає посаду Уповноваженого ВРУ з прав людини, безвісно відсутньою або про оголошення її померлою; 4) складення присяги новообраним Уповноваженим ВРУ з прав людини; 5) смерті особи, яка обіймає посаду Уповноваженого ВРУ з прав людини; 6) набрання законної сили рішенням суду про визнання активів Уповноваженого ВРУ з прав людини або активів, набутих за його дорученням іншими особами або в інших передбачених статтею 290 Цивільного процесуального кодексу України випадках, необґрунтованими та їх стягнення в дохід держави. Відповідно до ч. 6 ст.9 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР

припинення повноважень Уповноваженого ВРУ з прав людини оформляється відповідною постановою ВРУ.

Відповідно до ч. 2 ст. 9 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР ВРУ приймає рішення про звільнення з посади Уповноваженого ВРУ з прав людини до закінчення строку, на який його було обрано, у разі: 1) порушення присяги; 2) порушення вимог щодо несумісності діяльності; 3) припинення громадянства України; 4) неспроможності протягом більше чотирьох місяців підряд виконувати обов'язки через незадовільний стан здоров'я чи втрату працездатності; 5) порушення вимог п.7 ч. 5 ст. 8 Закону України «Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів)» від 23.09.2021 р. №1780-IX у частині подання, дотримання строків подання декларації про контакти. Висновок щодо наявності підстави для звільнення з посади Уповноваженого ВРУ з прав людини повинна дати тимчасова спеціальна комісія ВРУ. Відповідно до ч. 4 ст.9 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР, ч.6 ст.206 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010 р. №1861-VI звільнення з посади Уповноваженого ВРУ з прав людини здійснюється за поданням Голови ВРУ або не менш як $\frac{1}{4}$ народних депутатів України від конституційного складу ВРУ за наявності рішення комітету, до предмета відання якого належить питання додержання прав і свобод людини і громадянина. Відповідно до ч.7 ст.206 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010 р. №1861-VI, ч. 5 ст.9 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР Уповноважений ВРУ з прав людини вважається звільненим з посади, якщо за це проголосувала більшість народних депутатів України від конституційного складу ВРУ. Відповідно до ч. 6 ст.9 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23.12.1997 р. №

776/97-ВР звільнення з посади Уповноваженого ВРУ з прав людини оформляється відповідною постановою ВРУ.

4.1.2 Співвідношення між інститутом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та інститутом омбудсмена

Необхідною складовою будь-якої демократичної правової держави є права й свободи людини і громадянина, визнання і захист яких є її безпосереднім обов'язком і мірилом її демократичності. Україна як повноправний член світового співтовариства проголосила права людини найвищою цінністю. Так, у ст.3 Конституції України визначено: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави». Відповідно до цього, держава взяла на себе зобов'язання створити необхідні умови та визначити механізм належної реалізації проголошених прав і свобод, передбачити і встановити порядок захисту порушених прав тощо.

В багатьох країнах світу дієвою і невід'ємною частиною механізму захисту прав людини є інститут омбудсмена, який є додатковим органом у захисті прав людини і громадянина від свавілля та неправомірних дій адміністративних органів та їх посадових осіб та інституціонально відноситься до системи позасудового захисту прав людини. Проте правовий статус омбудсменів у різних країнах встановлюється по-різному.

Прийнято вважати, що термін «омбудсмен» походить від давньошведського слова «umbud», що у перекладі означає «представник», або «особа, котра користується довірою і котра представляла інтереси інших осіб». У юридичній літературі можна зустріти різні визначення поняття інституту омбудсмена, які залежать від багатьох факторів, зокрема, від правових традицій та культури, прийнятих у тому чи іншому суспільстві, ставленні до даного інституту і визначення його місця у правозахисному механізмі. Британський вчений Роват

Д. С. уявляє омбудсмена як незалежного і неупередженого функціонера законодавчого органу, котрий здійснює контроль за діяльністю державних органів, розглядає скарги громадян у зв'язку з адміністративним свавіллям і незадовільним управлінням. Український науковець Наулік Н. С. визначає омбудсмена як «самостійний орган державної влади, який за своєю правовою природою входить до системи контрольно-наглядових органів влади держави, який очолює незалежна публічна посадова особа високого рангу, яка підзвітна парламентові, отримує скарги від потерпілих осіб на органи державної влади та місцевого самоврядування, службовців або діє на власний розсуд та уповноважена проводити розслідування, рекомендувати коригувальні дії, представляти звіти й доповіді щодо стану дотримання прав людини». Британський вчений Бромхед П. розглядає омбудсмена як уповноваженого законодавчого органу, покликаного розглядати скарги на зловживання бюрократичного апарату. Неважко помітити, що відмінність між визначеннями українських і британських вчених відбиває відмінність між устроєм державних органів в Україні та Великій Британії.

Міжнародний авторитет інституту омбудсмена пояснюються цілою низкою взаємопов'язаних факторів. По-перше, сьогодні має місце усвідомлення важливості існування гарантій охорони прав громадян, у тому числі інституційних, внаслідок чого і виникають нові механізми прав і свобод громадян. По-друге, міжнародна громадськість через свої політико-правові інститути стала приділяти дедалі більше уваги правам людини, і це спонукає кожна державу прагнути до міжнародних стандартів із прав людини, й інститут омбудсмену цьому сприяє. Тому слід навести визначення омбудсмена з точки зору міжнародних правозахисних організацій. Вчені з Міжнародного інституту омбудсмена формулюють головний об'єкт своїх досліджень як захисника людей від порушення їхніх прав, зловживання владою, помилок, халатності, несправедливих рішень та поганого управління. На нашу думку, саме останнє визначення даного інституту, котре дається Міжнародним інститутом омбудсмена, є найбільш узагальненим, виражає сутність поняття «омбудсмен»,

підкреслює багатоскладний зміст цього поняття і підходить до різних типів і видів омбудсмена.

З даного визначення випливає, що термін «омбудсмен» є родовим поняттям для визначення служби, що безпосередньо займається захистом прав і законних інтересів людини, пов'язаних з відносинами з органами виконавчої влади і управління.

Сутність інституту омбудсмена та його видову характеристику в першу чергу визначає функціональний аспект його діяльності. Функції правового регулювання визначають, передусім, місце й роль, яку виконує той чи інший правовий інститут. Це стосується й інституту омбудсмена, функції якого безпосередньо пов'язані із здійсненням його діяльності (з функціонуванням) і визначають найважливіші якісні характеристики даного інституту, направленість його діяльності та надають можливість найбільш чітко розкрити сутність політико-правової природи та соціальне призначення цього інституту. Марцеляк О. В. стверджує, що для розуміння сутності і правової природи інституту омбудсмена велике значення має його функціональна характеристика, оскільки у функціях омбудсмена віддзеркалюється соціальне призначення цього інституту, об'єктивна необхідність здійснення ним суспільно корисної, соціально обумовленої контрольно-наглядової та правозахисної діяльності. Під функціями омбудсмена розуміють соціально-значущі направлення діяльності, що залежать від обсягу прав і свобод людини і громадянина, дотримання яких він контролює, від категорій громадян, за дотриманням прав і свобод яких він здійснює контроль, та від кола підконтрольних йому суб'єктів.

Багато держав, переконавшись в ефективності інституту омбудсмена, почали вводити спеціалізованих омбудсменів: у справах дітей, національних меншин, військовослужбовців та з інших питань. Інститут спеціалізованого омбудсмена запроваджується тоді, коли суспільство й держава визнають необхідність гарантування не тільки прав і свобод більшості населення, а й прав і законних інтересів меншин та окремих категорій громадян, зокрема тих, які з різних причин не можуть здійснювати їх самостійно в повному обсязі. Така тенденція є

однією з рушійних сил формування громадянського суспільства, збагачення й універсалізації каталогу прав і свобод людини та громадянина на міжнародному й національному рівнях, а також розвитку правозахисної функції держави. Надалі необхідно розглянути, як усе вище викладене стосується України.

У ст. 3 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР чітко визначена мета функціонування Уповноваженого ВРУ з прав людини, яка полягає у захисті прав і свобод людини і громадянина, проголошених Конституцією України, законами України та міжнародними договорами України; запобіганні порушенням прав і свобод людини і громадянина або сприянні їх поновленню; сприянні приведенню законодавства України про права і свободи людини і громадянина у відповідність з Конституцією України, міжнародними стандартами у цій галузі; поліпшенні і подальшому розвитку міжнародного співробітництва в галузі захисту прав і свобод людини і громадянина; запобіганні будь-яким формам дискримінації щодо реалізації людиною своїх прав і свобод тощо. Також у даній статті визначено, що формою діяльності Уповноваженого ВРУ з прав людини є парламентський контроль. При розгляді даної статті стає очевидним як охоплюючий усі права людини характер діяльності Уповноваженого ВРУ з прав людини, так і його високий державний статус.

Відповідно до Положення про Уповноваженого Президента України з прав дитини, затвердженого Указом Президента України від 11.08.2011 р. №811/2011 Уповноважений Президента України з прав дитини є працівником Адміністрації Президента України, забезпечує здійснення Президентом України конституційних повноважень щодо забезпечення додержання конституційних прав дитини, виконання Україною міжнародних зобов'язань у цій сфері, керується у своїй діяльності Конституцією України, законами України, актами та дорученнями Президента України, цим Положенням, його завданнями є: 1) моніторинг додержання в Україні конституційних прав дитини, виконання Україною міжнародних зобов'язань у цій сфері та внесення в установленому порядку Президентіві України пропозицій щодо припинення порушень прав і

законних інтересів дитини; 2) внесення Президентіві України пропозицій щодо підготовки проектів законів, актів Президента України з питань прав та законних інтересів дитини; 3) здійснення заходів, спрямованих на захист і відновлення порушених прав та законних інтересів дитини, інформування громадськості про такі заходи та їх результати; 4) підготовка заходів за участю Президента України, з питань, що стосуються дітей; 5) здійснення заходів щодо налагодження взаємодії органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з питань захисту прав та законних інтересів дитини.

Відповідно до ст. 49 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 25.04.2019 р. № 2704-VIII Уповноважений із захисту державної мови виконує завдання по захисту української мови як державної і права громадян України на отримання державною мовою інформації та послуг у сферах суспільного життя, визначених цим Законом, на всій території України. Відповідно до ст. 50 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 25.04.2019 р. № 2704-VIII Уповноваженого із захисту державної мови призначає на посаду строком на 5 років КМУ із поданих Уповноваженим ВРУ з прав людини, керівником центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну правову політику, керівником центрального органу виконавчої влади у сфері державної мовної політики кандидатур, які відповідають наступним вимогам: громадянин України віком не молодше 35 років, який має вищу освіту, володіє державною і англійською мовами, має досвід діяльності із правозахисту та/або захисту державної мови та здатний за своїми якостями, освітнім і професійним рівнями виконувати відповідні посадові обов'язки, не був притягнутий до відповідальності за порушення вимог даного Закону і не брав участь у спробах запровадження офіційної багатомовності всупереч Конституції України і встановленій конституційній процедурі. У процедурі припинення повноважень Уповноваженого із захисту державної мови, яку має право здійснити КМУ, значущим для теми даного дослідження є те, що відповідно до п.6 ч.12 ст.50 Закону України «Про забезпечення функціонування української

мови як державної» від 25.04.2019 р. № 2704-VIII однією з підстав для припинення повноважень є набрання законної сили обвинувальним вироком щодо Уповноваженого із захисту державної мови.

Відповідно до ст.73 Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 р. № 2145-VIII, Положення про освітнього омбудсмена, затвердженого постановою КМУ від 06.06.2018 р. № 491, освітній омбудсмен є посадовою особою, на яку КМУ покладає виконання завдань із захисту прав у сфері освіти, він призначається на посаду та звільняється з посади КМУ за поданням Міністра освіти і науки строком на 5 років без права повторного призначення, відповідає наступним вимогам: є громадянином України, проживає в Україні останні 5 років, має вищу освіту, досвід роботи у сфері освіти або науки не менше 5 років, вільно володіє державною мовою, не має судимості, є дієздатним; його завданнями є 1) сприяння реалізації державної політики, спрямованої на забезпечення права людини на здобуття якісної та доступної освіти; 2) здійснення заходів щодо додержання законодавства про освіту; 3) вжиття заходів для забезпечення належних умов для рівного доступу до здобуття освіти; 4) сприяння впровадженню інклюзивної форми навчання; 5) сприяння виконанню Україною міжнародних зобов'язань щодо додержання в Україні прав людини на освіту; 6) співпраця та взаємодія з МОН та іншими центральними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, закладами освіти всіх рівнів незалежно від форми власності та підпорядкування, органами управління освітою, правоохоронними органами, міжнародними організаціями, неурядовими громадськими організаціями з питань, що належать до його компетенції.

Відповідно до Положення про Раду бізнес-омбудсмена, схваленого постановою КМУ від 26.10.2014 р. № 691, вона є постійно діючим консультативно-дорадчим органом КМУ, її очолює бізнес-омбудсмен, який подає на затвердження наглядовій раді регламент Ради, який визначає порядок подання, взяття на розгляд та розгляду скарг від суб'єктів підприємництва, порядок комунікації між суб'єктами підприємництва та Радою, визначає

стратегію її діяльності відповідно до Конституції та законів України, актів Президента України, КМУ, інших нормативно-правових актів, Меморандуму, цього Положення та регламенту Ради; приймає рішення щодо розгляду скарг відповідно до регламенту Ради; 3) приймає рішення щодо завдань, покладених на Раду; 4) представляє Раду у відносинах з наглядовою радою та будь-якими третіми особами; 5) звітує наглядовій раді про роботу Ради; 6) приймає рішення щодо залучення на контрактній основі експертів, вчених, фахівців, зокрема іноземних, для виконання покладених на Раду завдань; 7) здійснює контроль за роботою заступників бізнес-омбудсмена та Секретаріату; 8) делегує свої повноваження заступникам бізнес-омбудсмена та працівникам Секретаріату відповідно до регламенту Ради; 9) здійснює інші повноваження, передбачені регламентом Ради або надані відповідно до рішень наглядової ради.

Із даного стислого огляду видів спеціалізованих омбудсменів в Україні випливає, що спеціалізований омбудсмен – це одноосібний або колегіальний правозахисний орган (іноді посадова особа), на якого окремим законом та/або підзаконним актом покладений обов'язок контролю за дотриманням окремої категорії порушених органами державної влади прав і свобод людини і громадянина, а також їх захисту, на відміну від Уповноваженого ВРУ з прав людини, який здійснює парламентський контроль за дотриманням усіх прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Відповідно до теми даного дослідження необхідно звернути увагу на те, що відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 480 КПК України особливий порядок кримінального провадження застосовується стосовно Уповноваженого ВРУ з прав людини, а про спеціалізованих омбудсменів в даній статті згадки немає. Ніяких вказівок про застосування особливого порядку кримінального провадження до спеціалізованих омбудсменів в українському законодавстві немає, вимога припинення повноважень Уповноваженого із захисту державної мови у випадку набрання законної сили обвинувальним вироком щодо нього не може вважатися такою. Також важливо те, що лише Уповноважений ВРУ з прав людини користується правом недоторканності на весь час своїх повноважень відповідно

до ч. 3 ст. 20 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР. Тому під особливим порядком здійснення кримінального провадження щодо омбудсмена в Україні слід вважати особливий порядок здійснення кримінального провадження щодо Уповноваженого ВРУ з прав людини, який і буде розглядатись в наступних розділах даного дослідження.

4.1.3 Особливості процедури затримання Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини

Відповідно до ч.3 ст. 20 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР Уповноважений ВРУ з прав людини користується правом недоторканності на весь час своїх повноважень і не може бути затриманий без згоди ВРУ. Відповідно до ч.4 ст. 18 Закону України «Про комітети Верховної Ради України» від 04.04.1995 р. № 116/95-ВР комітет, до предмета відання якого віднесено питання організації роботи ВРУ, здійснює підготовку на розгляд ВРУ питання щодо надання нею згоди на затримання Уповноваженого ВРУ з прав людини. Далі процедура надання ВРУ згоди на затримання Уповноваженого ВРУ з прав людини відбувається за типовою, передбаченою ст. 138 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010 р. №1861-VI процедурою прийняття ВРУ постанов та інших актів ВРУ, які приймаються з конкретних питань з метою здійснення її установчої, організаційної, контрольної та інших функцій шляхом голосування, згода отримується більшістю голосів народних депутатів від конституційного складу ВРУ.

У разі надання ВРУ згоди на затримання Уповноваженого ВРУ з прав людини тільки службова особа може затримати Уповноваженого ВРУ з прав людини відповідно до ч.2 ст.207 КПК України. Оскільки відповідно до ч.2 ст. 176 КПК України затримання є тимчасовим запобіжним заходом, то відповідно до п.2 ч.1

ст.482 КПК України про затримання Уповноваженого ВРУ з прав людини обов'язково повідомляють ВРУ.

4.1.4 Особливості підслідності досудового розслідування щодо Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини

Відповідно до ч.2 ст.214 КПК України досудове розслідування розпочинається з моменту внесення уповноваженою особою (слідчим, дізнавачем, прокурором) відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі ЄРДР).

Відповідно до п.1 ч.4 ст.216 КПК України слідчі органів Державного бюро розслідувань здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень, вчинених Уповноваженим ВРУ з прав людини, крім здійснення детективами Національного антикорупційного бюро України досудового розслідування кримінальних правопорушень, вчинених Уповноваженим ВРУ з прав людини, у випадках, передбачених: 1) п. 2 ч.5 ст.216 КПК України, коли розмір предмета вчиненого кримінального правопорушення, передбаченого ст. ст. 354 368, 369, 369-2 КК України, у 500 і більше разів перевищує розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на час вчинення кримінального правопорушення, а також предмет кримінального правопорушення або розмір завданої шкоди у вчинених кримінальних правопорушеннях, передбачених ст. ст. 191, 206-2, 209, 210, 211, 364, 410 КК України, у 2000 і більше разів перевищує розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на час вчинення кримінального правопорушення; 2) п.3 ч.5 ст.216 КПК України, коли вчинено кримінальне правопорушення, передбачене ст. 369, ч.1 ст. 369-2 КК України щодо службової особи, визначеної у ч.4 ст. 18 КК України або у п. 1 ч.5 ст.216 КПК України.

У випадку вчинення Уповноваженим ВРУ з прав людини кримінального проступку відповідно до ч.11 ст.216, п.4-1 ч.1 ст.3 КПК України службові особи підрозділів дізнання органу Державного бюро розслідувань або органу

Національного антикорупційного бюро України будуть здійснювати досудове розслідування у формі дізнання.

4.1.5 Особливості процедури застосування запобіжних заходів щодо Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини

Відповідно до ч.3 ст. 20 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР Уповноважений ВРУ з прав людини користується правом недоторканності на весь час своїх повноважень і не може бути заарештований без згоди ВРУ. Відповідно до ч.4 ст. 18 Закону України «Про комітети Верховної Ради України» від 04.04.1995 р. № 116/95-ВР комітет, до предмета відання якого віднесено питання організації роботи ВРУ, здійснює підготовку на розгляд ВРУ питання щодо надання нею згоди на арешт Уповноваженого ВРУ з прав людини. Далі процедура надання ВРУ згоди на арешт Уповноваженого ВРУ з прав людини відбувається за типовою, передбаченою ст. 138 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010 р. №1861-VI процедурою прийняття ВРУ постанов та інших актів ВРУ, які приймаються з конкретних питань з метою здійснення її установчої, організаційної, контрольної та інших функцій шляхом голосування, згода отримується більшістю голосів народних депутатів від конституційного складу ВРУ. Надання згоди ВРУ на застосування інших запобіжних заходів щодо Уповноваженого ВРУ з прав людини законодавством не передбачено, що в поєднанні з правом недоторканності Уповноваженого ВРУ з прав людини робить застосування інших запобіжних заходів щодо до Уповноваженого ВРУ з прав людини неможливим.

У разі надання ВРУ згоди на арешт Уповноваженого ВРУ з прав людини Відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 483 КПК України про застосування запобіжних заходів до Уповноваженого ВРУ з прав людини обов'язково повідомляють ВРУ, як орган, який призначив Уповноваженого ВРУ з прав людини на свою посаду.

4.1.6 Особливості процедури повідомлення про підозру Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини

Відповідно до ч.3 ст. 20 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР Уповноважений ВРУ з прав людини користується правом недоторканності на весь час своїх повноважень і не може бути притягнутий до кримінальної відповідальності без згоди ВРУ. Відповідно до ч.4 ст. 18 Закону України «Про комітети Верховної Ради України» від 04.04.1995 р. № 116/95-ВР комітет, до предмета відання якого віднесено питання організації роботи ВРУ, здійснює підготовку на розгляд ВРУ питання щодо надання нею згоди на притягнення до кримінальної відповідальності Уповноваженого ВРУ з прав людини. Далі процедура надання ВРУ згоди на притягнення до кримінальної відповідальності Уповноваженого ВРУ з прав людини відбувається за типовою, передбаченою ст. 138 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010 р. №1861-VI процедурою прийняття ВРУ постанов та інших актів ВРУ, які приймаються з конкретних питань з метою здійснення її установчої, організаційної, контрольної та інших функцій шляхом голосування, згода отримується більшістю голосів народних депутатів від конституційного складу ВРУ.

У разі надання ВРУ згоди на притягнення до кримінальної відповідальності Уповноваженого ВРУ з прав людини відповідно до ч. 3 ст.20 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР письмове повідомлення про підозру Уповноваженому ВРУ з прав людини здійснюється тільки Генеральним прокурором.

Слід зауважити, що відповідно до ст.8 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР статус підозрюваного у кримінальному правопорушенні не є несумісним зі статусом Уповноваженого ВРУ з прав людини. Відповідно до ст. 9 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав

людини» від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР повідомлення про підозру Уповноваженому ВРУ з прав людини не входить в перелік підстав для припинення його повноважень, якщо воно не призвело до визнання у законному рішенні суду активів Уповноваженого ВРУ з прав людини необґрунтованими відповідно до ст. 290 Цивільного процесуального кодексу України та їх стягненню в дохід держави. Відповідно до ст. 9 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР повідомлення про підозру Уповноваженому ВРУ з прав людини не входить в перелік підстав для звільнення його з посади, якщо воно не призвело до встановлення порушення Уповноваженим ВРУ з прав людини вимог п. 7 ч.5 ст.8 Закону України «Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів)» від 23.09.2021 № 1780-ІХ у частині подання, дотримання строків подання декларації про контакти.

4.1.7 Особливості процедур обшуку та/або особистого огляду щодо Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини

Відповідно до ч.3 ст. 20 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР Уповноважений ВРУ з прав людини користується правом недоторканності на весь час своїх повноважень і не може бути підданий обшуку та/або особистому огляду без згоди ВРУ. Відповідно до ч.4 ст. 18 Закону України «Про комітети Верховної Ради України» від 04.04.1995 р. № 116/95-ВР комітет, до предмета відання якого віднесено питання організації роботи ВРУ, здійснює підготовку на розгляд ВРУ питання щодо надання нею згоди на обшук та/або особистий огляд Уповноваженого ВРУ з прав людини. Далі процедура надання ВРУ згоди на обшук та/або особистий огляд Уповноваженого ВРУ з прав людини відбувається за типовою, передбаченою ст. 138 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010 р. №1861-VI процедурою прийняття ВРУ постанов

та інших актів ВРУ, які приймаються з конкретних питань з метою здійснення її установчої, організаційної, контрольної та інших функцій шляхом голосування, згода отримується більшістю голосів народних депутатів від конституційного складу ВРУ.

У разі надання згоди ВРУ на обшук та/або особистий огляд Уповноваженого ВРУ з прав людини обшук проводиться відповідно до ст.ст. 208, 223, 234, 236 КПК України, особистий огляд проводиться відповідно до ст. 264 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

4.1.8 Особливості процедури допиту Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини

Відповідно до ч.2 ст. 20 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР Уповноважений ВРУ з прав людини не зобов'язаний давати пояснення по суті справ, які закінчені або перебувають у його провадженні, що потрібно враховувати під час проведення допиту Уповноваженого ВРУ з прав людини, хоча це не передбачено в КПК України.

4.1.9 Особливості процедури дострокового припинення повноважень Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини внаслідок винесення обвинувального вироку щодо нього

Відповідно до ч. 2 ст. 9 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР ВРУ приймає рішення про звільнення з посади Уповноваженого ВРУ з прав людини до закінчення строку, на який його було обрано, у разі: 1) порушення присяги; 2) порушення вимог щодо несумісності діяльності; 3) припинення громадянства України; 4) неспроможності протягом більше чотирьох місяців підряд виконувати обов'язки через незадовільний стан здоров'я чи втрату

працевздатності; 5) порушення вимог п.7 ч. 5 ст. 8 Закону України «Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів)» від 23.09.2021 р. №1780-IX у частині подання, дотримання строків подання декларації про контакти.

Необхідно зауважити, що набрання законної сили обвинувальним вироком суду щодо Уповноваженого ВРУ з прав людини не входить у перелік підстав для звільнення з посади Уповноваженого ВРУ з прав людини до закінчення строку, на який його було обрано, але відповідно до ч. 5 ст. 5 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР не може бути призначено Уповноваженим ВРУ з прав людини особу, яка має не погашену або не зняту судимість за вчинення злочину, крім реабілітованої. Міркуючи логічно, обвинувальний вирок тягне за собою судимість, а відповідно до ч. 5 ст. 5 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР судимість можна вважати обставиною, яка не сумісна з перебуванням людини, яка має судимість, на посаді Уповноваженого ВРУ з прав людини. Тому набрання законної сили обвинувальним вироком суду щодо Уповноваженого ВРУ з прав людини слід тлумачити як передбачену п. 2 ч. 2 ст. 9 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР ВРУ підставу для прийняття ВРУ рішення про звільнення з посади Уповноваженого ВРУ з прав людини до закінчення строку, на який його було обрано.

Відповідно до п.2 ч.1 ст. 483 КПК України про ухвалення обвинувального вироку Уповноваженому ВРУ з прав людини обов'язково повідомляють ВРУ. Відповідно до ч. 3 ст. 9 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР ВРУ висновок щодо наявності підстави для звільнення з посади Уповноваженого ВРУ з прав людини повинна дати тимчасова спеціальна комісія ВРУ. Із цього випливає що, відповідно до ст. 23 Закону України «Про тимчасові слідчі комісії і тимчасові

спеціальні комісії Верховної Ради України» від 19.12.2019 р. № 400-IX у ВРУ створюється з числа народних депутатів України, які дали на це згоду, спеціальна комісія ВРУ для підготовки і попереднього розгляду питання про підстави для звільнення з посади Уповноваженого ВРУ з прав людини, ВРУ приймає постанову про утворення спеціальної комісії, у якій, крім іншого, визначає її склад, її завдання, термін її діяльності, який не може перевищувати 6 місяців. Відповідно до ч.1 ст. 86 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010 р. №1861-VI тимчасова спеціальна комісія подає до ВРУ звіт про виконану роботу, а також підготовлені народними депутатами - членами цієї комісії відповідні проекти актів ВРУ та інші матеріали, які надаються народним депутатам. Відповідно до ч. 6 ст. 208 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010 р. №1861-VI комітет ВРУ, до предмета відання якого належить питання додержання прав і свобод людини і громадянина, виносить рішення про наявність підстави для звільнення з посади Уповноваженого ВРУ з прав людини. Голова ВРУ вносить до ВРУ подання про винесення на розгляд ВРУ питання про звільнення з посади Уповноваженого ВРУ з прав людини. Відповідно до ч. 4 ст. 9 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР ВРУ за розглядає питання і приймає відповідну постанову про звільнення з посади Уповноваженого ВРУ з прав людини. Відповідно до ч. 5 ст. 9 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР, ч. 7 ст. 208 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010 р. №1861-VI Уповноважений ВРУ з прав людини вважається звільненим з посади, якщо за це проголосувала більшість народних депутатів України від конституційного складу ВРУ. Відповідно до ч. 6 ст. 9 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР, ч. 8 ст. 208 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010 р. №1861-VI звільнення з посади Уповноваженого ВРУ з прав людини оформляється відповідною постановою ВРУ.